

Libris.ro
Respect pentru cărți și copii

ALPHONSE DAUDET

PICIUL

EDITURA CARTEX 2000

ALPHONSE DAUDET

Piciul

Traducere de Livia Stroescu

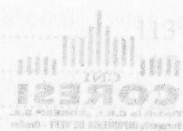
Prefață de Lucian Pricop

II. Gândacii	17
III. A murit, rugăți	25
IV. Caietul roșu	30
V. Câștigă și pâinea	40
VI. Cei alinați	59
VII. Pedagogul	67
VIII. Ochii negri	76
IX. Afacerea Boucoyrán	88
X. Zilele grele	96
XI. Bunul meu prieten, maestrul	106
XII. Inelul de fier	110
XIII. Cheile domnului Viot	113
XIV. Unchiul Baptiste	120

PARTEA A DOUA

I. Gafoșii mei	113
II. Din partea preotului de la Saint-Nizier	120
III. Mamea mea Jacques	127
IV. Discuția bugetului	130

EDITURA CARTEX 2000
București, 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DAUDET, ALPHONSE

Piciul / Alphonse Daudet : trad.: Livia Stroescu ; pref. Lucian

Pricop. - București : Cartex 2000, 2015

ISBN 978-973-104-599-3

I. Stroescu, Livia (trad.)

II. Pricop, Lucian (pref.)

821.133.1-93-31=135.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Când romanul transcende realitatea autobiografică..... 5

PARTEA ÎNTÂI

I. Fabrica.....	9
II. Gândacii	17
III. „A murit, rugați-vă pentru el!“	25
IV. Caietul roșu	30
V. Câștigă-ți pâinea!	40
VI. Cei mici	50
VII. Pedagogul.....	59
VIII. Ochii negri	67
IX. Afacerea Boucoyran	76
X. Zilele grele	84
XI. Bunul meu prieten, maestrul de scrimă.....	88
XII. Inelul de fier.....	96
XIII. Cheile domnului Viot.....	106
XIV Unchiul Baptiste	110

PARTEA A DOUA

I. Galoșii mei	113
II. Din partea preotului de la Saint-Nizier.....	117
III. Maică-mea Jacques.....	125
IV. Discuția bugetului	128

V. Cuc-Alb și doamna de la etajul întâi	136
VI. Romanul lui Pierrotte	143
VII. Trandafirul roșu și ochii negri	155
VIII. O lectură în pasajul Saumon	164
IX. O să vinzi porțelan	177
X. Irma Borel	188
XI. Inima de zahăr	195
XII. Tolocotinian	207
XIII. Răpirea	215
XIV. Visul	224
XV.	233
XVI. Sfârșitul visului	241

I. Stroescu, Livia (trad.)	
Când romanul transcende realitatea autobiografică	
182.133.1-93-31-135.1	
I. Fabrica	17
II. Gândacii	22
III. „A murit, rugați-vă pentru el”	30
IV. Caietul roșu	40
V. Căștișă și pălărie	50
VI. Cei mai buni prieteni	52
VII. Pedagogul	57
VIII. Ochii negri	67
IX. Alina	76
X. Ziarele	84
XI. Bănuț	88
XII. Inelul de fier	96
XIII. Chelie domnului Viot	106
XIV. Unchiul Baptist	110

I. Galosii mei	113
II. Din partea prietenilor de la Saint-Nizier	113
III. Maică-mea Jacques	113
IV. Discuția bugetului	113

CÂND ROMANUL TRANSCENDE REALITATEA AUTOBIOGRAFIEI

Scriitorul și jurnalistul francez Alphonse Daudet s-a născut în 1840 la Nîmes și a murit la Paris în 1897. El este, printre altele, autorul celebrului roman *Tartarin de Tarascon*. Deși este încadrat de critica literară în școala naturalistă, romanele sale amestecă fantezia cu pictura realistă a vieții de zi cu zi. *Piciul*, scris în 1868, este primul roman al lui Alphonse Daudet, având, în unele privințe, elemente autobiografice.

Cartea este structurată în două părți. În prima, Daniel Eyssette este prezentat trăind cu părinții săi, cu tatăl – un industriaș – cei doi frați și o bătrână bucătăreasă, Annou, într-un oraș din Languedoc. Escrocată de un client, afacerea de familie se prăbușește iar familia Eyssette este constrânsă să se mute la Lyon, într-un mic apartament modest. Situația lor financiară merge din rău în mai rău și familia este despărțită: bătrâna bucătăreasă, bolnavă, se întoarce la Midi; tatăl este agent comercial voiajor; frații sunt separați, Jacques – la Paris în căutarea unui loc de muncă, iar Daniel trebuie să părăsească liceul.

„Ceea ce mă izbi mai întâi, de cum am intrat la liceu, este că numai eu eram cu bluză. La Lyon, fiii oamenilor avuți nu poartă bluze, ci numai copiii străzii, haimanalele, cum li se zice. Eu aveam o bluziță în pătrățele, încă de pe vremea fabricii; aveam o bluză, așa că arătam ca un copil al străzii...”

Daniel se întoarce în orașul său natal și găsește un loc într-un liceu. Mic și timid, îi este foarte dificil să se impună. Acuzat în

mod eronat pentru un fapt de care el nu este vinovat, apoi pedepsit că ar fi bătut un student obraznic, dar fiul marchizului, este la un pas de sinucidere. Este salvat în extremis de către un preot morocănos dar cu inimă generoasă, profesor la colegiu.

În cea de a doua parte, Daniel se alătură fratelui său Jacques la Paris și își începe o dificilă viață literară, scriind poezii. Jacques, fratele său mai mare, îl ia sub aripa sa, asumându-și rolul de mamă pentru Daniel.

Piciul este un visător care dorește să fie scriitor, deși e firav și nepregătit să facă față unei vieți dure: „Caută să fii om! Fiindcă, vezi tu, micul meu Daniel, tu nu ești decât un copil, și chiar tare mă tem să nu rămâi un copil toată viața ta.“ Este opusul fratelui său Jacques, un muncitor care se luptă pentru a câștiga ceva bani din care trimite o mare parte mamei și al cărui vis este mai rațional decât cel al lui Daniel. Vrea să obțină bani a reuni familia dislocate de neșansă. Jacques are grijă de Daniel, pentru ca acesta să-și poată păstra mintea liniștită, ca să poată scrie.

Prima sa carte este publicată din banii fratelui său, care-l prezintă unei familii de comercianți, Pierrotte, de a cărui fiică, Camille, se îndrăgostește. Pierrotte este de acord ca piciul să se căsătorească cu fata sa și îi spune că poate să devină vânzător de porțelanuri pentru a-și face o situație onorabilă. Piciul nu este mulțumit de această viață ternă, iar vecina lui, Irma Borel îl convinge să devină actor. Aceasta îi distruge toate amintirile de la Camille. Fratele piciului se întoarce bolnav din călătoria cu domnul Lalouette. El îl desparte, pe Pici, de Irma Borel și îl împacă cu Camille. După un timp moare, iar Piciul se îmbolnăvește și el. Mama lui îl vizitează, iar copilul află că aceasta a orbit. Camille îl îngrijește pe Pici, iar el se vindecă. Pierrotte le dă tinerilor o hârtie în care este scris că aceștia sunt succesorii casei Lalouette.

Piciul este o cheie pentru o mai exactă înțelegere a prozei lui Daudet, fiind și un roman autobiografic. Întâmplările din copilăria lui Daniel Eyssette, cum se numește personajul-narator al romanului, sunt întâmplările copilăriei și adolescenței lui Alphonse, dar romanul transcende realitatea, fie ea și autobiografică, o depășește, purtând o încărcătură afectivă și morală general-umană.

PARTEA ÎNTÂI

I. FABRICA

M-am născut la 13 mai 18..., într-un oraș din Languedoc unde, ca în toate orașele din sud, găsești mult soare, destul colb, o mănăstire de carmelite și două sau trei monumente romane.

Tatăl meu, domnul Eyssette, care pe vremea aceea făcea negoț cu fulare, avea la marginea orașului o fabrică mare, cu o aripă în care-și întocmise o locuință tihnită, adumbrită de platani și despărțită de ateliere printr-o grădină foarte întinsă. Acolo am văzut lumina zilei și mi-am petrecut cei dintâi ani din viața mea. Așa că, memoria mea, recunoscătoare, a păstrat grădinii, fabricii și platanilor o nepieritoare amintire, iar când părinții mei și-au pierdut averea și a trebuit să mă despart de locurile acestea, mi-a părut rău după ele întocmai ca după niște ființe.

Trebuie să spun de la început că nașterea mea n-a adus noroc casei Eyssette. Bătrâna Annou, bucătăreasa noastră, mi-a povestit adesea, mai târziu, cum tata, plecat pe atunci într-o călătorie, a primit în același timp vestea apariției mele pe lume și a dispariției unuia dintre clienții lui din Marsilia, care-l păgubea cu mai mult de patruzeci de mii de franci; încât domnul Eyssette, fericit și totodată foarte mâhnit, se întreba, vorba ceea, dacă trebuia să plângă fuga clientului din Marsilia sau să se bucure de sosirea micului Daniel... Trebuia să plângi, bunul meu domn Eyssette, trebuia să plângi pentru amândouă.

Adevărul e c-am fost piaza rea a părinților mei. Din ziua când m-am născut, nenorociri de necrezut i-au lovit din toate părțile. Așadar, mai întâi clientul din Marsilia, apoi două focuri în

același an, apoi cearta cu unchiul Baptiste, apoi un proces foarte costisitor cu negustorii noștri de vopsele...

De atunci fabrica începu să șchiopăteze; încetul cu încetul, atelierele se goliră: în fiecare săptămână câte un război desființat, în fiecare lună o masă de imprimare mai puțin. Ți-era mai mare mila să vezi cum se scurgea viața din casa noastră, ca dintr-un trup bolnav, pe îndelete, în fiecare zi câte puțin. De la o vreme nu mai intra nimeni în sălile de la catul al doilea. Apoi curtea din fund se închise. Așa o ținu doi ani; doi ani fabrica trase să moară. În sfârșit, într-o zi lucrătorii nu mai veniră, clopotul atelierelor nu mai sună, roata fântânii încetă să mai scârțâie, apa din bazinele mari, în care se spălau țesăturile, încremeni și, curând, în toată fabrica nu mai rămaseră decât domnul și doamna Eyssette, bătrâna Annou, frate-meu Jacques și cu mine; iar colo, în fund, ca să păzescă atelierele, portarul Colombe și fiul său, micul Rouget.

Se isprăvisc, eram ruinați.

Aveam pe atunci șase sau șapte ani. Cum eram foarte plăpând și bolnăvicios, părinții mei nu voiseră să mă trimită la școală. Mama mă învățase numai să citesc și să scriu și, pe deasupra, câteva cuvinte spaniolești și două sau trei melodii la chitară, cu ajutorul cărora treceam în familie drept un copil minune. Datorită acestui sistem de educație, nu lipseam niciodată de acasă și am putut fi de față la agonia casei Eyssette, în toate amănuntele ei. Mărturisesc că spectacolul acesta mă lăsa rece, ba chiar găseam că ruina noastră avea o parte foarte plăcută: puteam să zburd în voie prin toată fabrica, ceea ce, pe vremea când erau lucrători, nu-mi era îngăduit decât duminica.

Spuneam foarte grav, micului Rouget: „Acuma, fabrica-i a mea; mi-au dat-o să mă joc cu ea“. Și micul Rouget mă credea. Credea tot ce-i spuneam, nătărăul ăsta.

Dar acasă ceilalți nu priveau cu atâta veselie prăbușirea noastră. Deodată, domnul Eyssette ajunsese îngrozitor; era de obicei o fire înflăcărată, violentă, exagerată, și-i plăcea să răcnească, să spargă

ce-i cădea sub mână, să tune și să fulgere; de fapt, un om foarte bun, numai că te cârpea îndată, vorbea de sus și simțea neapărată nevoie să-i facă pe toți din jur să tremure de frica lui. În loc să-l doboare, nenorocirea îl întărea și mai rău. De dimineața până seara era cuprins de o mânie grozavă și, neștiind asupra cui să se năpustească, se lega de toate: de soare, de mistral, de Jacques, de bătrâna Annou.

Pe vremea despre care vă vorbesc, domnul Eyssette nu suferea încă de gută, și durerea de a se vedea ruinat făcuse din el un om îngrozitor, de care nimeni nu se putea apropia. A fost nevoie să i se ia sânge de două ori în două săptămâni. În jurul lui, toți tăceau; le era frică. La masă, ceream pâine în șoaptă. În fața lui nu îndrăzneam nici măcar să plângem. Așa că, îndată ce pleca, nu se mai auzea decât un singur hohot de plâns, de la un capăt la celălalt al casei; mama, bătrâna Annou, frate-meu Jacques și fratele meu mai mare, abatele, când venea să ne vadă, toată lumea se puneă pe plâns. Mama, se-nțelege, plângea văzându-l pe domnul Eyssette așa de nenorocit; abatele și bătrâna Annou plângeau văzând-o pe doamna Eyssette plângând; cât despre Jacques, încă prea mic pentru a pricepe nenorocirea noastră — era numai cu doi ani mai mare decât mine — simțea nevoia să plângă, de plăcere.

Ce copil neobișnuit era frate-meu Jacques! Știu că avea darul plânsului! De când îl țin minte, îl văd cu ochii roșii și obrazul scăldat în lacrimi. Seara, dimineața, ziua, noaptea, la școală, acasă, la plimbare, plângea întruna, plângea pretutindeni. Când îl întrebai: „Ce ai?“, răspundea sughitând: „N-am nimic“. Și lucru ciudat e că n-avea nimic. Plângea cum îți ștergi nasul, dar mult mai des, atâta tot. Uneori, domnul Eyssette, scos din fire, spunea mamei: „Copilul ăsta-i caraghios, ia te uită la el!... E un fluviu!“ Iar doamna Eyssette îi răspundea cu glasu-i blând: „Ce vrei, dragul meu! Lasă, asta-i va trece, când o să mai crească; așa eram și eu la vârsta lui“. Deocamdată Jacques creștea, creștea chiar foarte mult și *asta* tot nu-i trecea. Ba dimpotrivă,

același an, apoi cearta cu unchiul Baptiste, apoi un proces foarte costisitor cu negustorii noștri de vopsele...

De atunci fabrica începu să șchiopăteze; încetul cu încetul, atelierelor se goliră: în fiecare săptămână câte un război desființat, în fiecare lună o masă de imprimare mai puțin. Ți-era mai mare mila să vezi cum se scurgea viața din casa noastră, ca dintr-un trup bolnav, pe îndelete, în fiecare zi câte puțin. De la o vreme nu mai intra nimeni în sălile de la catul al doilea. Apoi curtea din fund se închise. Așa o ținu doi ani; doi ani fabrica trase să moară. În sfârșit, într-o zi lucrătorii nu mai veniră, clopotul atelierelor nu mai sună, roata fântânii încetă să mai scârțâie, apa din bazinele mari, în care se spălau țesăturile, încremeni și, curând, în toată fabrica nu mai rămaseră decât domnul și doamna Eyssette, bătrâna Annou, frate-meu Jacques și cu mine; iar colo, în fund, ca să păzescă atelierelor, portarul Colombe și fiul său, micul Rouget.

Se isprăvisc, eram ruinați.

Aveam pe atunci șase sau șapte ani. Cum eram foarte plâpând și bolnăvicios, părinții mei nu voiseră să mă trimită la școală. Mama mă învățase numai să citesc și să scriu și, pe deasupra, câteva cuvinte spaniolești și două sau trei melodii la chitară, cu ajutorul cărora treceam în familie drept un copil minune. Datorită acestui sistem de educație, nu lipseam niciodată de acasă și am putut fi de față la agonia casei Eyssette, în toate amănuntele ei. Mărturisesc că spectacolul acesta mă lăsa rece, ba chiar găseam că ruina noastră avea o parte foarte plăcută: puteam să zburd în voie prin toată fabrica, ceea ce, pe vremea când erau lucrători, nu-mi era îngăduit decât duminica.

Spuneam foarte grav, micului Rouget: „Acuma, fabrica-i a mea; mi-au dat-o să mă joc cu ea“. Și micul Rouget mă credea. Credea tot ce-i spuneam, nătrăul ăsta.

Dar acasă ceilalți nu priveau cu atâta veselie prăbușirea noastră. Deodată, domnul Eyssette ajunsese îngrozitor; era de obicei o fire înflăcărată, violentă, exagerată, și-i plăcea să răcnească, să spargă

ce-i cădea sub mână, să tunc și să fulgere; de fapt, un om foarte bun, numai că te cârpea îndată, vorbea de sus și simțea neapărată nevoie să-i facă pe toți din jur să tremure de frica lui. În loc să-l doboare, nenorocirea îl întărește și mai rău. De dimineața până seara era cuprins de o mânie grozavă și, neștiind asupra cui să se năpustească, se lega de toate: de soare, de mistral, de Jacques, de bătrâna Annou.

Pe vremea despre care vă vorbesc, domnul Eyssette nu suferea încă de gută, și durerea de a se vedea ruinat făcuse din el un om îngrozitor, de care nimeni nu se putea apropia. A fost nevoie să i se ia sânge de două ori în două săptămâni. În jurul lui, toți tăceau; le era frică. La masă, ceream pâine în șoaptă. În fața lui nu îndrăzneam nici măcar să plângem. Așa că, îndată ce pleca, nu se mai auzea decât un singur hohot de plâns, de la un capăt la celălalt al casei; mama, bătrâna Annou, frate-meu Jacques și fratele meu mai mare, abatele, când venea să ne vadă, toată lumea se puneă pe plâns. Mama, se-nțelege, plângea văzându-l pe domnul Eyssette așa de nenorocit; abatele și bătrâna Annou plângeau văzând-o pe doamna Eyssette plângând; cât despre Jacques, încă prea mic pentru a pricepe nenorocirea noastră — era numai cu doi ani mai mare decât mine — simțea nevoia să plângă, de plăcere.

Ce copil neobișnuit era frate-meu Jacques! Știu că avea darul plânsului! De când îl țin minte, îl văd cu ochii roșii și obrazul scaldat în lacrimi. Seara, dimineața, ziua, noaptea, la școală, acasă, la plimbare, plângea întruna, plângea pretutindeni. Când îl întrebai: „Ce ai?“, răspundea sughițând: „N-am nimic“. Și lucru ciudat e că n-avea nimic. Plângea cum îți ștergi nasul, dar mult mai des, atâta tot. Uneori, domnul Eyssette, scos din fire, spunea mamei: „Copilul ăsta-i caraghios, ia te uită la el!... E un fluviu!“ Iar doamna Eyssette îi răspundea cu glasul blând: „Ce vrei, dragul meu! Lasă, asta-i va trece, când o să mai crească; așa eram și eu la vârsta lui“. Deocamdată Jacques creștea, creștea chiar foarte mult și *asta* tot nu-i trecea. Ba dimpotrivă,

neobișnuita aplecare a băiatului acesta ciudat de a vărsa fără nici un rost șiroaie de lacrimi sporea zi cu zi. Așa că deznădejdea părinților noștri a fost un mare noroc pentru el. Acum putea să plângă în voie, zile întregi, fără ca nimeni să-l mai întrebe: „Ce ai?”

Pe scurt, ruina noastră avea pentru Jacques, ca și pentru mine, și partea ei frumoasă.

Cât mă privește, eram foarte fericit. Nimeni nu mai avea grija mea. Foloseam faptul ăsta ca să mă joc toată ziua cu Rouget prin atelierele pustii, unde pașii noștri răsunau ca într-o biserică, și prin curțile mari, părăsite, pe care le și năpădea iarba. Micul Rouget, fiul portarului Colombe, era un bondoc de vreo doisprezece ani, puternic ca un taur, credincios ca un câine, și se deosebea mai ales prin părul roșu, din care pricină fusese poreclit Rouget. Numai c-o să vă spun ceva: pentru mine, Rouget nu era Rouget. Era rând pe rând devotatul meu Vineri, un trib de sălbatici, niște marinari răzvrățiți pe o corabie, tot ce vreți. Pe vremea aceea, eu însumi nu mă numeam Daniel Eyssette: eram omul acela ciudat, îmbrăcat în piei de animale, ale cărui aventuri tocmai le căpătasem, eram însuși *master* Crusoc. Dulce nebunie! Seara, după-masă, îl citeam și-l reciteam pe Robinson al meu, îl învățam pe de rost; ziua, îl jucam, îl jucam cu furie, și în piesa mea băgam tot ce mă înconjura. Fabrica nu mai era fabrică; era insula mea pustie, ah! ce pustie! Bazinele reprezentau oceanul, grădina era o pădure virgină. Printre platani mișunau greieri care, fără s-o știe, făceau parte din piesă. Rouget habar n-avea nici el de însemnătatea rolului său. Dacă l-ai fi întrebat cine era Robinson, l-ai fi încurcat grozav; totuși, trebuie să spun că-și îndeplinea însărcinarea cu cea mai mare convingere și că n-avea pereche ca să imite răcnetul sălbaticilor.

Unde învățase? Nu știu. Vorba-i că răcnete acelea grozave pe care le scotea din fundul gâtului, fluturându-și coama deasă, roșie, i-ar fi înfiorat și pe cei mai viteji. Eu însumi, Robinson, eram nevoit să-i șoptesc uneori, cu inima cât un purice: „Mai încet, Rouget, că mă sperii!”

Din nenorocire, dacă Rouget imita foarte bine strigătul sălbaticilor, știa și mai bine să înjure, întocmai ca băieții de pe stradă, și să ia numele Domnului în deșert. În timp ce ne jucam, m-am obișnuit să vorbească și cu ca dânsul și, într-o zi, la masă, nu știu nici eu cum, mi-a scăpat o înjurătură grozavă. Au încremenit cu toții. „Cine te-a învățat? De unde-ai auzit una ca asta?” A fost un eveniment. Domnul Eyssette zise îndată c-o să mă dea la o casă de corecție; fratele meu cel mai mare, abatele, fu de părere că, înainte de toate, trebuia să mă spovedesc, fiindcă aveam vârsta când puteam judeca singur. M-am dus la spovedanie. Greu lucru! Trebuia s-adun din toate colțurile conștiinței mele o sumedenie de păcate vechi, care zăceau acolo de șapte ani. N-am dormit două nopți; că doar era cogeamite coș plin de păcate afurisite; le pusesem pe cele mai mici deasupra, dar, oricum, se vedeau și celelalte, și când, ingenunchind în micul dulap de stejar, a trebuit să le arăt pe toate preotului din Récollets, am crezut că mor de frică și de rușine.

S-a isprăvit. N-am vrut să mă mai joc cu Rouget; știam acum vorbele sfântului Paul, și preotul din Récollets mi le repeta-se, cum că diavolul dă veșnic târcoale în jurul nostru ca un leu, *quaerens quem devoret*¹. O! acest *quaerens quem devoret* ce impresie mi-a făcut! Știam de asemenea că intrigantul de Lucifer poate lua orice înfățișare ca să ne ducă în ispită; și nu mi-ați fi scos din minte ca se ascunsese în pielea lui Rouget, ca să mă-nvețe să înjur de Dumnezeu. Așa că, îndată ce m-am întors în fabrică, cea dintâi grijă mi-a fost să-l vestesc pe Vineri că, de azi înainte, trebuia să rămână la el acasă. Nenorocitul Vineri! Ucazul ăsta îi sfâșie inima, dar se supuse fără să murmure. Câteodată îl zăream în pragul ușii portarului dinspre atelier; sta în picioare acolo, trist, și când vedea că-l privesc, nenorocitul, vrând să mă înduioșeze, scotea cele mai înspăimântătoare răcnete, fluturându-și coama aprinsă; dar cu cât mugea mai tare,

1. În căutarea celui pe care să-l sfâșie (lat.)

neobișnuita aplecare a băiatului acesta ciudat de a vărsa fără nici un roșt șiroaie de lacrimi sporea zi cu zi. Așa că deznădejdea părinților noștri a fost un mare noroc pentru el. Acum putea să plângă în voie, zile întregi, fără ca nimeni să-l mai întrebe: „Ce ai?”

Pe scurt, ruina noastră avea pentru Jacques, ca și pentru mine, și partea ei frumoasă.

Cât mă privește, eram foarte fericit. Nimeni nu mai avea grija mea. Foloseam faptul ăsta ca să mă joc toată ziua cu Rouget prin atelierele pustii, unde pașii noștri răsunau ca într-o biserică, și prin curțile mari, părăsite, pe care le și năpădea iarba. Micul Rouget, fiul portarului Colombe, era un bondoc de vreo doisprezece ani, puternic ca un taur, credincios ca un câine, și se deosebea mai ales prin păru-i roșu, din care pricină fusese poreclit Rouget. Numai c-o să vă spun ceva: pentru mine, Rouget nu era Rouget. Era rând pe rând devotatul meu Vineri, un trib de sălbatici, niște marinari răzvrățiți pe o corabie, tot ce vreți. Pe vremea aceea, eu însumi nu mă numeam Daniel Eyssette: eram omul acela ciudat, îmbrăcat în piei de animale, ale cărui aventuri tocmai le căpătasem, eram însuși *master* Crusoc. Dulce nebunie! Seara, după-masă, îl citeam și-l reciteam pe Robinson al meu, îl învățam pe de rost; ziua, îl jucam, îl jucam cu furie, și în piesa mea băgam tot ce mă înconjură. Fabrica nu mai era fabrică; era insula mea pustie, ah! ce pustie! Bazinele reprezentau oceanul, grădina era o pădure virgină. Printre platani mișunau greieri care, fără s-o știe, făceau parte din piesă. Rouget habar n-avea nici el de însemnătatea rolului său. Dacă l-ai fi întrebat cine era Robinson, l-ai fi încurcat grozav; totuși, trebuie să spun că-și îndeplinea însărcinarea cu cea mai mare convingere și că n-avea pereche ca să imite răcnetul sălbaticilor.

Unde învățase? Nu știu. Vorba-i că răcnetecele acelea grozave pe care le scotea din fundul gâtului, fluturându-și coama deasă, roșie, i-ar fi înfiorat și pe cei mai viteji. Eu însumi, Robinson, eram nevoit să-i șoptesc uneori, cu inima cât un purice: „Mai încet, Rouget, că mă sperii!”

Din nenorocire, dacă Rouget imita foarte bine strigătul sălbaticilor, știa și mai bine să înjure, întocmai ca băieții de pe stradă, și să ia numele Domnului în deșert. În timp ce ne jucam, m-am obișnuit să vorbească și eu ca dânsul și, într-o zi, la masă, nu știu nici eu cum, mi-a scăpat o înjurătură grozavă. Au încremenit cu toții. „Cine te-a învățat? De unde-ai auzit una ca asta?” A fost un eveniment. Domnul Eyssette zise îndată c-o să mă dea la o casă de corecție; fratele meu cel mai mare, abatele, fu de părere că, înainte de toate, trebuia să mă spovedesc, fiindcă aveam vârsta când puteam judeca singur. M-am dus la spovedanie. Greu lucru! Trebuia s-adun din toate colțurile conștiinței mele o sumedenie de păcate vechi, care zăceau acolo de șapte ani. N-am dormit două nopți; că doar era cogeamite coș plin de păcate afurisite; le pusesem pe cele mai mici deasupra, dar, oricum, se vedeau și celelalte, și când, ingenunchind în micul dulap de stejar, a trebuit să le arăt pe toate preotului din Récollets, am crezut că mor de frică și de rușine.

S-a isprăvit. N-am vrut să mă mai joc cu Rouget; știam acum vorbele sfântului Paul, și preotul din Récollets mi le repeta-se, cum că diavolul dă veșnic târcoale în jurul nostru ca un leu, *quaerens quem devoret*¹. O! acest *quaerens quem devoret* ce impresie mi-a făcut! Știam de asemenea că intrigantul de Lucifer poate lua orice înfățișare ca să ne ducă în ispită; și nu mi-ați fi scos din minte ca se ascunsese în pielea lui Rouget, ca să mă-nvețe să înjur de Dumnezeu. Așa că, îndată ce m-am întors în fabrică, cea dintâi grijă mi-a fost să-l vestesc pe Vineri că, de azi înainte, trebuia să rămână la el acasă. Nenorocitul Vineri! Ucazul ăsta îi sfâșie inima, dar se supuse fără să murmure. Câteodată îl zăream în pragul ușii portarului dinspre ateliere; sta în picioare acolo, trist, și când vedea că-l privesc, nenorocitul, vrând să mă înduioșeze, scotea cele mai înspăimântătoare răcnete, fluturându-și coama aprinsă; dar cu cât mugea mai tare,

1. În căutarea celui pe care să-l sfâșie (lat.)

cu atâta mă țineam mai departe. Mi se părea că seamănă cu faimosul leu *quaerens*. Îi strigam: „Pleacă! Mi-e groază de tine!”

Rouget se încăpățână să urle astfel câteva zile; apoi, într-o dimineață, taică-său, plictisit de răcnetele lui de acasă, îl trimise la ucenicie, să mai răcnească și acolo, și nu l-am mai văzut.

Entuziasmul meu pentru Robinson nu se răci însă nici o clipă. Tocmai pe atunci, unchiul Baptiste se dezgustă deodată de papagalul lui și mi-l dădu mie. Papagalul ăsta îl înlocui pe Vineri. L-am așezat într-o cușcă frumoasă, la capătul reședinței mele de iarnă, și iată-mă mai Crusoc decât oricând, petrecându-mi zilele între patru ochi cu această interesantă pasăre, străduindu-mă s-o învăț a spune: „Robinson, sărmanul meu Robinson!” Înțelegeți asta? Papagalul pe care unchiul Baptiste mi-l dăduse ca să scape de limbuția lui se încăpățână să tacă, de cum a fost al meu... Nici tu „sărmanul meu Robinson” și nici altceva; nicio dată n-am putut să-i scot o vorbă. Totuși îl iubeam mult și aveam cea mai mare grijă de el.

Așa trăiam, papagalul și cu mine, în cea mai mare singurătate, când, într-o dimineață, mi se întâmplă ceva într-adevăr neobișnuit. În ziua aceea ieșisem din colibă devreme și, înarmat până-n dinți, îmi cercetam cu de-amănuntul insula... Deodată am văzut venind spre mine un grup de trei sau patru inși care vorbeau foarte tare și dădeau din mâini cu aprindere. Doamne sfinte! Oameni pe insula mea! Abia am avut când să m-arunc după un tufiș de leandri, pe burtă, mă rog... Oamenii trecură pe lângă mine, fără să mă vadă. Mi s-a părut că deslușesc glasul portarului Colombe, ceea ce mă mai liniști puțin; dar, oricum, îndată ce se îndepărtară, am ieșit din ascunzătoare și i-am urmărit de la distanță, ca să văd ce-o să se mai întâmple...

Străinii ăștia rămaseră multă vreme în insula mea. O cercetară cu de-amănuntul, de la un capăt la celălalt. I-am văzut cum intrau în peșterile mele și sondeau cu bastoanele adâncimea oceanelor. Din când în când se opreau și clătinau din cap. Mă temeam grozav să nu-mi descopere cumva reședințele... Ce m-aș

fi făcut atunci, sfinte Dumnezeule! Din fericire, nu s-a întâmplat una ca asta și, după o jumătate de ceas, oamenii se retraseră fără să bănuiască măcar că insula era locuită. De cum plecară, am alergat să mă-nchid într-una din colibele mele și am stat acolo toată ziua întrebându-mă cine erau oamenii aceia și de ce veniseră.

Aveam s-o aflui curând.

Seara, la masă, domnul Eyssette ne vesti solemn că vânduse fabrica și că, peste o lună, vom pleca cu toții la Lyon, unde vom locui de-acum înainte.

A fost o lovitură grozavă. Mi s-a părut că se năruie tot cerul peste mine. Fabrica vândută!... Ei bine, dar insula mea, peșterile mele și colibele mele?

Vai! Insula, peșterile, colibele, domnul Eyssette vânduse tot; trebuia să părăsesc tot. Doamne, ce-am mai plâns!...

Timp de o lună, pe când acasă se împachetau oglinzile, vasele, cu mă plimbam, trist și singur prin scumpa mea fabrică. Vă închipuiți că nu-mi mai ardea de joacă... a! nu... Mă așezam prin toate ungherele și, privind lucrurile din jurul meu, le vorbeam ca unor oameni. Spuncam platanilor: „Rămâneți cu bine, dragii mei prieteni!”, iar bazinelor: „S-a isprăvit, n-o să ne mai vedem!” În fundul grădinii era un rodiu mare, ale cărui flori frumoase, roșii, se răsărau la soare. I-am zis plângând: „Dă-mi o floare!”. Și mi-o dădu. Am băgat-o în sân, ca pe o amintire de la el. Eram tare nenorocit.

Totuși, în durerea asta mare, două lucruri mă făceau să zâmbesc: mai întâi, gândul că voi călători cu vaporul, și apoi mi se îngăduise să-mi iau papagalul cu mine. Îmi ziceam că Robinson își părăsise insula aproape în aceleași împrejurări, și asta-mi dădea curaj.

În sfârșit sosi și ziua plecării. Domnul Eyssette era de o săptămână la Lyon. Ne-o luase înainte cu mobilele. Am plecat, așadar, împreună cu Jacques, cu mama și cu bătrâna Annou. Fratele meu cel mare, abatele, nu pleca, dar ne însoți până la diligența din Beaucaire, de asemenea și portarul Colombe ne

cu atâta mă țineam mai departe. Mi se părea că seamănă cu faimosul leu *quaerens*. Îi strigam: „Pleacă! Mi-e groază de tine!”

Rouget se încăpățână să urle astfel câteva zile; apoi, într-o dimineață, taică-său, plictisit de răcnetele lui de acasă, îl trimise la ucenicie, să mai răcnească și acolo, și nu l-am mai văzut.

Entuziasmul meu pentru Robinson nu se răci însă nici o clipă. Tocmai pe atunci, unchiul Baptiste se dezgustă deodată de papagalul lui și mi-l dădu mie. Papagalul ăsta îl înlocui pe Vineri. L-am așezat într-o cușcă frumoasă, la capătul reședinței mele de iarnă, și iată-mă mai Crusoe decât oricând, petrecându-mi zilele între patru ochi cu această interesantă pasăre, străduindu-mă s-o învăț a spune: „Robinson, sărmanul meu Robinson!” Înțelegeți asta? Papagalul pe care unchiul Baptiste mi-l dăduse ca să scape de limbuția lui se încăpățână să tacă, de cum a fost al meu... Nici tu „sărmanul meu Robinson” și nici altceva; nicio dată n-am putut să-i scot o vorbă. Totuși îl iubeam mult și aveam cea mai mare grijă de el.

Așa trăiam, papagalul și cu mine, în cea mai mare singurătate, când, într-o dimineață, mi se întâmplă ceva într-adevăr neobișnuit. În ziua aceea ieșisem din colibă devreme și, înarmat până-n dinți, îmi cercetam cu de-amănuntul insula... Deodată am văzut venind spre mine un grup de trei sau patru inși care vorbeau foarte tare și dădeau din mâini cu aprindere. Doamne sfinte! Oameni pe insula mea! Abia am avut când să m-arunc după un tufiș de leandri, pe burtă, mă rog... Oamenii trecură pe lângă mine, fără să mă vadă. Mi s-a părut că deslușesc glasul portarului Colombe, ceea ce mă mai liniști puțin; dar, oricum, îndată ce se îndepărtară, am ieșit din ascunzătoare și i-am urmărit de la distanță, ca să văd ce-o să se mai întâmple...

Străinii ăștia rămaseră multă vreme în insula mea. O cercetară cu de-amănuntul, de la un capăt la celălalt. I-am văzut cum intrau în peșterile mele și sonдаu cu bastoanele adâncimea oceanelor. Din când în când se opreau și clătinau din cap. Mă teamă grozavă să nu-mi descopere cumva reședințele... Ce m-aș

fi făcut atunci, sfinte Dumnezeu! Din fericire, nu s-a întâmplat una ca asta și, după o jumătate de ceas, oamenii se retraseră fără să bănuiască măcar că insula era locuită. De cum plecară, am alergat să mă-nchid într-una din colibele mele și am stat acolo toată ziua întrebându-mă cine erau oamenii aceia și de ce veniseră.

Aveam s-o aflu curând.

Seara, la masă, domnul Eyssette ne vesti solemn că vânduse fabrica și că, peste o lună, vom pleca cu toții la Lyon, unde vom locui de-acum înainte.

A fost o lovitură grozavă. Mi s-a părut că se năruie tot cerul peste mine. Fabrica vândută!... Ei bine, dar insula mea, peșterile mele și colibele mele?

Vai! Insula, peșterile, colibele, domnul Eyssette vânduse tot; trebuia să părăsesc tot. Doamne, ce-am mai plâns!...

Timp de o lună, pe când acasă se împachetau oglinzile, vasele, cu mă plimbam, trist și singur prin scumpa mea fabrică. Vă închipuiți că nu-mi mai ardea de joacă... a! nu... Mă așezam prin toate ungherele și, privind lucrurile din jurul meu, le vorbeam ca unor oameni. Spuneam platanilor: „Rămâneți cu bine, dragii mei prieteni!”, iar bazinelor: „S-a isprăvit, n-o să ne mai vedem!” În fundul grădinii era un rodiu mare, ale cărui flori frumoase, roșii, se răsfățau la soare. I-am zis plângând: „Dă-mi o floare!”. Și mi-o dădu. Am băgat-o în sân, ca pe o amintire de la el. Eram tare nenorocit.

Totuși, în durerea asta mare, două lucruri mă făceau să zămbesc: mai întâi, gândul că voi călători cu vaporul, și apoi mi se îngăduise să-mi iau papagalul cu mine. Îmi ziceam că Robinson își părăsise insula aproape în aceleași împrejurări, și asta-mi dădea curaj.

În sfârșit sosi și ziua plecării. Domnul Eyssette era de o săptămână la Lyon. Ne-o luase înainte cu mobilele. Am plecat, așadar, împreună cu Jacques, cu mama și cu bătrâna Annou. Fratele meu cel mare, abatele, nu pleca, dar ne însoți până la diligența din Beaucaire, de asemenea și portarul Colombe ne

De fiecare dată, uriașul coș al mașinii se pleca și scuipa șuvoaie de fum negru care te făcea să tușești... Pe vapor era o harababură înspăimântătoare. Călătorii își căutau cuferele; marinarii înjurau, rostogolind butoaie pe întuneric. Ploua...

M-am grăbit să-i ajung pe mama, pe Jacques și pe bătrâna Annou, care erau la celălalt capăt al vaporului, și iată-ne tuspătru, strânși unul în altul, sub umbrela cea mare a lui Annou, în timp ce vaporul trăgea de-a lungul cheiului și debarcarea începea.

Într-adevăr, dacă domnul Eyssette n-ar fi venit să ne scoată de acolo, cred că n-am mai fi ieșit niciodată. Se apropie de noi pe dibuite și strigând: „Cine-i acolo? Cine-i acolo?“. La vorbele acestea binecunoscute am răspuns: „Prieteni!“, toți patru într-un singur glas, nespun de fericiți și de ușurați... Domnul Eyssette ne sărută în treacăt, îl luă pe frate-meu de-o mână, pe mine de cealaltă, zise femeilor: „Urmați-mă!“, și la drum... A! ce mai om era!

Înaintam anevoie; se înnoptase, puntea era alunecoasă. La fiecare pas ne împiedicam de lăzi... Deodată, din capătul vasului, un glas strident, jalnic ajunge până la noi: „Robinson! Robinson!“ zicea glasul.

– Ah! Dumnezeule! am strigat eu, încercând să-mi trag mâna dintr-a tatii; el crezu că lunecasem și mi-o strânse mai tare.

Glasul reluă și mai strident, și mai jalnic: „Robinson! Sărmanul meu Robinson!“ Am făcut o nouă efortare să-mi trag mâna.

– Papagalul meu – strigam – papagalul meu!

– Da' ce, acum vorbește? mă întrebă Jacques.

Cred și eu că vorbea; îl auzeai de la o poștă... În tulburarea mea îl uitasem tocmai la celălalt capăt al vasului, lângă ancoră, și de acolo mă chema, țipând din răspuțeri: „Robinson! Robinson! Sărmanul meu Robinson!“

Din nenorocire eram departe. Căpitanul striga: „Grăbiți-vă!“

– Venim să-l luăm mâine – zise domnul Eyssette – pe vapoare nu se rătăcește nimic. Cu vorbele acestea, și fără a ține seamă de lacrimile mele, mă trase după el. Vai! A doua zi au trimis după el, dar nu l-au mai găsit... Închipuiți-vă deznădejdea mea:

nici tu Vineri, nici tu papagal! Robinson nu mai era cu putință. De altfel, cu cea mai mare bunăvoință din lume, cum să-ți înfripi o insulă pustie la etajul al patrulea într-o casă murdară și umeză de pe strada Felinarului?

Ah, ce casă îngrozitoare! Toată viața am s-o văd: scara era cleioasă; curtea semăna cu un puț; portarul, un cizmar, își avea maghernița lângă pompă... Era înfiorător.

În seara sosirii noastre, bătrâna Annou, dereticând prin bucătărie, scoase un țipăt deznădăjduit:

– Gândaci! Gândaci!

Am venit în goana mare. Ce priveliște!...

Bucătăria era plină de găngăniile astea scârboase; foiau pe polița de vase, de-a lungul pereților, în sertare, pe cămin, în bufet, pretutindeni. Le striveai fără voce. Ptiu! Annou omorâse o sumedenie; dar cu cât le omora, cu atât mai multe veneau. Ieșeau pe gura canalului; s-a astupat gura canalului, dar în seara următoare se întoarseră iar, prin altă parte, nu se știe pe unde. A trebuit să ținem o pisică anume ca să le stârpească, și în fiecare noapte era un măcel îngrozitor la bucătărie.

Gândacii mă făcură să urască Lyonul chiar din prima seară. A doua zi a fost și mai rău. Trebuia să ne schimbăm obiceiurile; erau alte ore pentru mese... Pâinile n-aveau aceeași formă ca la noi. Li se zicea „cununi“. Ce mai nume!

La măcelărie, când bătrâna Annou cerea o *carbonadă*¹, vânzătorul îi râdea în nas; nu știa ce-i o „carbonadă“ sălbaticul acela!... Vai! m-am plictisit grozav!

Ca să ne mai înveselim, duminica ne luam umbrelele și porneam cu toții la plimbare pe cheiurile Ronului. Fără să ne dăm seama, ne îndreptam totdeauna spre miazăzi, înspre Perrache. „Mi se pare că așa ne mai apropiem de meleagurile noastre“ – zicea mama, care tânjea și mai mult decât mine... Plimbările astea în familie erau jalnice. Domnul Eyssette bombănea,

1. Tocătură de carne fiartă.